

SANJA RADIĆ BURSAĆ*, IRMA KOVČO VUKADIN**, REA RATTINGER***

Nasilje učenika i roditelja prema srednjoškolskim nastavnicima: Opseg i temeljne značajke

Sažetak

Školske ustanove pružaju važno socijalizacijsko okruženje i pridonose pozitivnim razvojnim ishodima učenika. Nasilje (učenika ili njihovih roditelja) nad nastavnicima sve je više u fokusu znanstvenika i praktičara. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi prevalenciju i prirodu nasilnog ponašanja učenika ili njihovih roditelja prema nastavnicima, kao i posljedice i poduzete aktivnosti. Specifičan cilj rada odnosio se na utvrđivanje razlika u navedenim obilježjima s obzirom na rod nastavnika.

U istraživanju su sudjelovali nastavnici srednjih škola u Hrvatskoj (N=607). Sudionici su tijekom radnog staža najčešće doživjeli uvrede, pogrдне riječi ili omalovažavajuće nadimke koje su im upućivali učenici i njihovi roditelji, najčešće tijekom nastave. Kao najčešće percipirane razloge nasilnog ponašanja učenika sudionici su naveli želju za dokazivanjem pred drugim učenicima i nezadovoljstvo ocjenom. Sudionici su najčešće doživjeli stres zbog nasilnog ponašanja, a većina zbog takvih iskustava nije trebala stručnu pomoć ili bolovanje. Manje od trećine sudionika poznato je s propisima o zaštiti od nasilnog ponašanja, nešto više od polovice smatra da njihova škola vodi računa o sigurnosti nastavnika i drugog osoblja, a samo jedna desetina ispitanika smatra da se pitanju sigurnosti osoblja u srednjim školama posvećuje dovoljno pažnje na državnoj razini. Istraživanjem su utvrđene statistički značajne razlike između nastavnika i nastavnica u oblicima doživljenog nasilnog ponašanja, okolnostima te percipiranim uzrocima i posljedicama, kao i u aktivnostima poduzetim nakon doživljenog nasilnog ponašanja.

Ključne riječi: nasilno ponašanje, učenici, roditelji, nastavnici, srednja škola, Hrvatska.

* Sanja Radić Bursać, prof. socijalni pedagog, stručna suradnica u znanosti i visokom obrazovanju, Nastavno-klinički centar, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

** prof. dr. sc. Irma Kovčo Vukadin, redovita profesorica u trajnom izboru, Odsjek za kriminologiju, Sveučilište u Zagrebu Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

*** Rea Rattinger, mag. paed. soc., stručna suradnica, OŠ Vladimir Deščak, Novaki, Sveta Nedelja.

1. UVOD

Svjetska zdravstvena organizacija (engl. *World Health Organization – WHO*) je rezolucijom iz 1996. prepoznala nasilje kao vodeći javnozdravstveni problem. Prema razvijenoj tipologiji koja govori o vrstama nasilja i njihovoj međusobnoj povezanosti (WHO, 2002), nasilje na radnome mjestu kategorizirano je kao interpersonalno nasilje koje znatno utječe na pojedince, zajednice i društvo u cjelini. Ono se može odvijati i u ustanovama poput škola. Fenomen koji sve više zaokuplja znanstveno-istraživačku i stručnu pažnju svakako je nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, gdje su ga nad nastavnicima počinili učenici i njihovi roditelji (Bauer i sur., 2007; Gerberich i sur., 2011; Melanda i sur., 2020; Moon i McCluskey 2016; Soares i Machado, 2014; Wilson i sur., 2011). Iako je vidljiv znatan pomak u posljednjih petnaestak godina, relativno je malo svjetskih i nacionalnih istraživanja koja se bave tim problemom. U domaćem kontekstu provedeno je tek nekoliko istraživanja fenomena nasilja učenika i njihovih roditelja prema odgojno-obrazovnim djelatnicima (Lokmić i sur., 2013; Ljubin Golub i sur., 2016; Marčinković, 2018; Müller i Debak, 2021; Prpić, 2018; Russo i sur., 2008; Šargač, 2020). Također, ne postoje ni standardizirani mjerni instrumenti za istraživanje te teme, kao ni službene statistike koje prate opseg problema, a koje bi omogućile praćenje trendova. Svrha je ovog rada dati doprinos proširivanju postojećih znanstvenih spoznaja o nasilju učenika i roditelja prema nastavnicima.

2. PREGLED AKTUALNIH SPOZNAJA

Općenito govoreći, rezultati inozemnih studija upućuju na povećanje prevalencije nasilja prema odgojno-obrazovnim djelatnicima (Gallagher, 2008; Khoury-Kassabri i sur., 2009; Melanda i sur., 2021; Riley, 2019). Prilikom interpretacije prevalencijskih podataka ili potencijalne usporedbe rezultata među različitim zemljama, potrebno je voditi računa o određenim čimbenicima koji mogu utjecati na rezultate, poput vrste uzorka (prigodni ili reprezentativni), korištenim instrumentima (standardizirani i validirani ili kreirani za potrebe određenih studija), oblicima nasilnog ponašanja, kulturnom kontekstu, kao i načinu uređenja obrazovnih sustava unutar pojedinih država. Također, treba voditi računa i o vremenskom okviru koji se uzima u obzir u različitim istraživanjima (primjerice, karijerna, godišnja ili mjesečna prevalencija). Kako navode Longobardi i suradnici (2019), istraživanja kraćih razdoblja rezultiraju nižim stopama samoiskazane prevalencije. Dodatni izazov u studijama predstavlja dosjećanje sudionika prilikom iskazivanja doživljenog nasilja, posebice ako je riječ o manje ozbiljnim oblicima. U nastavku se daje pregled rezultata niza recentnih studija.

Istraživanje provedeno u Kanadi pokazuje da tijekom karijere nasilje doživi 80% nastavnika (Wilson i sur., 2011), slični nalazi dobiveni su u Brazilu, gdje taj podatak prelazi 70% (Nesello i sur., 2014), dok u Italiji 14% nastavnika navodi da su psihičko ili fizičko nasilje doživjeli barem jednom u cjelokupnom radnom stažu (Acquadro Maran i Begotti, 2020). Istraživanjem prevalencije u posljednje dvije godine na uzorku nastavnika u SAD-u, rezultati upućuju na to da je njih 80% doživjelo nasilje (McMahon i sur., 2014), dok na godišnjoj razini podaci pokazuju da je 44% nastavnika doživjelo verbalno i 8% njih fizičko nasilje, 11% seksualno uznemiravanje te 26% ispitanika materijalno nasilje (Moon i McCluskey, 2018). U studijama s australskim odgojno-obrazovnim djelatnicima dobiven je podatak da imaju 9,3 puta veću vjerojatnost doživljaja nasilja u usporedbi s ostalim zanimanjima (Riley, 2019), a

u posljednje dvije godine 68% ispitanika imalo je iskustvo viktimizacije na radnome mjestu (Lowe i sur., 2020). Mjerenjima prevalencije u zemljama Azije, dobiveni podaci upućuju na stopu viktimizacije nastavnika od 20% do 25% (Chen i Astor, 2008; Khoury-Kassabri i sur., 2009; Yang i sur., 2019). U europskom kontekstu, ona se kreće od 30% do 80% (Berlanda i sur., 2019; Dzuka i Dalber, 2007; Gluschkoff i sur., 2017; Kauppi i Pörhölä, 2012). Longobardi i sur. (2019) proveli su metaanalizu na temelju 29 studija te rezultati upućuju na kretanje prevalencije između 20% i 75%, pri čemu je u prosjeku 53% nastavnika doživjelo nasilje u razdoblju do dvije godine, a tijekom cijele karijere njih 32% do 40%, odnosno u prosjeku 37%. Iako se u istraživanjima najveći fokus stavlja na učenike kao najzastupljeniju skupinu počinitelja, više od polovine nastavnika navodi da su ih roditelji viktimizirali (McMahon i sur., 2014). Badenes-Ribera i sur. (2022) proveli su metaanalizu 8 studija te dobiveni rezultati upućuju na to da je u posljednjih godinu dana 15% nastavnika doživjelo uvrede roditelja, 9% klevetu, 6% zastrašivanje te 4% njih vikanje. Dodatno, u kontekstu karijerne prevalencije, 9% nastavnika imalo je iskustvo prijetnji, oko 8% *online* uznemiravanje, a njih 2% iskazuje o nekom drugom obliku nasilja.

Istraživanja provedena u Hrvatskoj pokazuju da se jednogodišnji udjeli viktimiziranih nastavnika kreću između 54% i 75% (Lokmić i sur., 2013; Ljubin Golub i sur., 2016; Müller i Debak, 2021; Šargač, 2020). Prpić (2018) u istraživanju među učenicima završnih razreda srednjih škola metodom samoiskaza nalazi da je 30% učenika bilo nasilno prema nastavnicima.

U inozemnoj (Badenes-Ribera i sur., 2022; Berlanda i sur., 2019; Chirico i sur., 2021; Fogelgarn i sur., 2019; Gerberich i sur., 2011; Khoury-Kassabri i sur., 2009; Longobardi i sur., 2019; McMahon i sur., 2014; Moon i McCluskey, 2018; Moon i sur., 2019; Steffgen i Ewen, 2007; Wilson i sur., 2011), ali i domaćoj literaturi (Lokmić i sur., 2013; Ljubin Golub i sur., 2016; Marčinković, 2018; Pavičić Vukičević i sur., 2020; Šargač, 2020) kao najučestalije vrste doživljenog nasilja, neovisno o počinitelju, navode se neverbalni (kao što je pokazivanje pogrdnih gesti) i verbalni oblici (poput uvredljivih ili pogrdnih komentara, uvreda, kleveta ili prijetnji) te uznemiravanje. Među najrjeđe doživljenim oblicima navode se materijalno nasilje (poput krađa ili oštećenja osobnih stvari), zastrašivanje, fizičko te seksualno nasilje. Prilikom istraživanja razlika po rodu, uočava se varijabilitet u rezultatima. Primjerice, određena skupina autora (Buonomo i sur., 2020; McMahon i sur., 2017; Martinez i sur., 2016) navodi da je prevalencija viktimizacije nastavnica viša u odnosu na nastavnike te da nastavnici učestalije doživljavaju prijetnje, fizičko nasilje i višestruke oblike nasilja, a nastavnice verbalne i materijalne oblike nasilja. Međutim, Chirico i sur. (2021) na temelju sustavnog pregleda literature sugeriraju da nastavnici rjeđe sebe vide kao žrtve nasilja te su, u usporedbi s nastavnicama, nižeg stupnja spremnosti za njegovo prijavljivanje.

Povodi nasilnog ponašanja prema nastavnicima nisu detaljnije analizirani. Oni se u pojedinim studijama dijele na osobne i kontekstualne, gdje se u sklopu prve kategorije razloga koji pridonose nasilju navode sukob interesa između nastavnika i učenika te razilaženje u dijeljenju vizije budućnosti za učenika, zatim školska ocjena kao oblik vrednovanja i percipirana nepravda učenika, nedostatno razvijena odgovornost učenika za vlastiti akademski uspjeh i preusmjeravanje neugodnih emocija prema drugima. Nastavnici iznose i da nasilni oblici ponašanja ponekad predstavljaju normalizirane oblike ponašanja (primjerice, vrijeđanje kao dio svakodnevnice komunikacije između učenika koja se onda prenosi na komunikaciju s odraslima) ili se odvijaju pod utjecajem vršnjačkog pritiska kojemu su učenici posebno izloženi tijekom ranjivih životnih faza kao što je razvojno razdoblje adolescencije (Čiuladienė i Račelytė, 2016; Kelly i sur., 2017; Terzoudi, 2020).

Provedenim sustavnim pregledom literature (Ribeiro i sur., 2022), nastavnici osnovnih i srednjih škola nalaze se među stručnjacima s visokim rizikom za razvoj sindroma sagorijevanja (engl. *Burnout*). Navedeno se objašnjava činjenicom da je ta profesija izravno povezana s ljudima te s vremenom dolazi do sve većeg iscrpljivanja zbog niskih plaća i potplaćenosti, nedostatka priznanja, nemotiviranosti, konfliktnih međuljudskih odnosa, ali i doživljenog nasilja na radnome mjestu. Profesionalno sagorijevanje nastavnika očituje se smanjenom motivacijom i zadovoljstvom poslom te percepcijom radne sposobnosti i samodjelotvornosti u radu (Bass i sur., 2016). Iskustvo viktimizacije učenika ili roditelja predstavlja jedan od glavnih čimbenika stresa, a što se nepovoljno odražava na osjećaj sveukupne dobrobiti nastavnika na poslu te razvoj pozitivnih odnosa u razrednom okruženju (De Cordova i sur., 2019), no i na obrazovni sustav u cjelini (Ozkilic i Kartal, 2012). Posljedice doživljenog nasilja često su istraživane i pregledom dobivenih rezultata niza studija (Anderman i sur., 2018; Burke i sur., 2008; Dzuka i Dalbert, 2007; Espelage i sur., 2013; Evans i sur., 2009; Galand i sur., 2007; Kondrasuk i sur., 2005; Melanda i sur., 2021; Moon i sur., 2015; Reddy i sur., 2012; Reddy i sur., 2018; Ribeiro i sur., 2022; Shernoff i sur., 2011; Wilson i sur., 2011; Woudstra i sur., 2018) među najčešćim se spominju povećane razine straha i umanjen osjećaj sigurnosti, narušeno tjelesno i mentalno zdravlje, narušeni odnosi i radna sposobnost te nemogućnost kvalitetnog izvođenja nastavnog procesa, generalno smanjeni moral i zadovoljstvo životom, a što posljedično dovodi i do povećane želje za napuštanjem primarne profesije (Kapa i Gimbert, 2018; McMahan i sur., 2022; Reio i Reio, 2011), posebno ako se nastavnici osjećaju obespravljenim te nedostatnog utjecaja na školski život i život svojih učenika (Peist i sur., 2020). Zanimljivi su i nalazi koji govore da srednjoškolski nastavnici češće iskazuju više razine depersonalizacije i smanjenu razinu osobnog postignuća od kolega iz osnovnih škola (Chirico i sur., 2021). U kontekstu poduzetih aktivnosti, Bounds i Jenkins (2016) su mjerenjem viktimizacije dobili podatak da ju je 52% nastavnika prijavilo. Nastavnice, u odnosu na svoje muške kolege, češće prijavljuju doživljeno nasilje (Alhija, 2016), a jednom studijom iz Turske dobiveni su rezultati kako žene dominantno traže podršku unutar obitelji, dok će se muškarci za navedeno obratiti kolegama (Türküm, 2011). Upravo neprimjerena reakcija vodstva škole, izostanak i/ili nedostatna podrška negativno se odražavaju na osjećaje i status nastavnika, međuljudske odnose i funkcioniranje cjelokupne školske ustanove (Anderman i sur., 2018; McMahan i sur., 2017; Moon i sur., 2019) pa se povećava razina višestruke viktimizacije, a sve navedeno predstavlja dobre prediktore za napuštanje posla (Curran i sur., 2019; Martinez i sur., 2016; McMahan, 2022; Moon i sur., 2021).

3. METODOLOŠKI OKVIR

3.1. Cilj i istraživački problemi

Cilj je istraživanja stjecanje uvida u opseg nasilnih ponašanja učenika i roditelja kojima su izloženi srednjoškolski nastavnici¹, kao i u okolnosti, posljedice i poduzete aktivnosti nakon takvih iskustava. Specifičan cilj istraživanja odnosi se na utvrđivanje postojanja razlika u navedenim obilježjima s obzirom na rod nastavnika.

¹ Pojam nastavnik jednako obuhvaća osobe muškog i ženskog roda.

Radi ostvarenja cilja, artikulirani su istraživački problemi kojima se planiralo utvrditi:

1. prevalenciju nasilnog ponašanja koje srednjoškolski nastavnici tijekom radnog staža doživljavaju od učenika i roditelja
2. lokaciju i percipirane povode za nasilno ponašanje učenika i roditelja
3. posljedice doživljenog nasilnog ponašanja
4. poduzete aktivnosti nakon doživljenog nasilnog ponašanja
5. mišljenje nastavnika o sigurnosti djelatnika srednjih škola i
6. razlike u analiziranim obilježjima s obzirom na rod nastavnika.

3.2. Uzorak sudionika

Uzorak sudionika čini 607 nastavnika srednjih škola u Hrvatskoj², dominantno ženskog roda³ (81,4%), prosječne dobi od 45 godina (min=22, max=65, SD=10,41). Prosječna duljina radnog staža iznosi 16 godina (min=0, max=42, SD=10,49), a sudionici najčešće rade u strukovnim školama (64,8%). Većina sudionika radi u gradu koji je sjedište županije (37,6%) ili manjem gradu (35,1%). U istraživanju su sudjelovali nastavnici iz svih županija, a većina sudionika radi u Primorsko-goranskoj županiji (19,5%) i Gradu Zagrebu (16,5%). Podaci prema rodu sudionika pokazuju da razlike između sudionika u odnosu na rod postoje samo vezano uz duljinu radnog staža u obrazovnom sustavu na način da žene imaju dulji radni staž od muškaraca (MŽ=17,47, SD=10,42; MM=13,15, SD=10,12 $t(600)=3,965$, $p<0,01$).

3.3. Instrument

Na temelju analize postojećih istraživanja ove teme, za potrebe istraživanja osmišljen je upitnik koji se sastojao od nekoliko skupina varijabli:

1. *opći sociodemografski podaci o sudionicima*
2. *skala nasilnih ponašanja učenika i roditelja prema nastavnicima*

Skala je kreirana po uzoru na postojeća inozemna istraživanja i obuhvaća različite oblike nasilnih ponašanja (fizičko nasilje, emocionalno nasilje, seksualno nasilje). Sadrži 13 čestica za koje su nastavnici zamoljeni označiti koliko su puta (0. nikada, 1. jednom, 2. više puta, 3. često) tijekom ukupnog staža u obrazovnom sustavu doživjeli svako pojedinačno ponašanje. Ista skala korištena je za ispitivanje izloženosti nasilnim ponašanjima od strane učenika i roditelja. U ovom radu koriste se podaci po pojedinačnim česticama.

3. *temeljne okolnosti nasilnih ponašanja (lokacija i percipirani povod)*

² Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS, 2021), na kraju školske godine 2019./20. u redovnim je školama bilo zaposleno ukupno 25.542 nastavnika, što znači da ovaj uzorak čini 2,4% ukupne populacije srednjoškolskih nastavnika.

³ Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS, 2021), udio žena u ukupnom broju nastavnika na kraju školske godine 2019./20. bio je 67,7%, što govori o većoj zastupljenosti žena u ovom uzorku.

U odnosu na mjesto doživljenog nasilnog ponašanja, nastavnicima je ponuđeno osam lokacija (npr. na satu u učionici) te su zamoljeni odgovoriti koliko su često (0. nije mi se dogodilo, 1. jednom, 2. više puta) doživjeli bilo koje od navedenih nasilnih ponašanja na ponuđenome mjestu. Ostavljena im je mogućnost dodavanja i drugih lokacija.

Onim nastavnicima koji su doživjeli bilo koji od analiziranih oblika nasilnog ponašanja, postavljeno je pitanje o njihovoj percepciji povoda takvog ponašanja. U odnosu na percipirane povode nasilnog ponašanja učenika, nastavnicima je ponuđeno šest mogućih odgovora (npr. upućena kritika učeniku), dok su im u odnosu na percipirani povod nasilnog ponašanja roditelja ponuđena četiri odgovora (npr. nezadovoljstvo postignutim uspjehom djeteta). Nastavnici su određivali frekventnost (na skali od 4 stupnja: 0. nikada, 1. jednom, 2. više puta, 3. često) svakog pojedinog odgovora.

4. osobne posljedice doživljenog nasilja

Za ispitivanje osobnih posljedica doživljenog nasilnog ponašanja kreirana je lista empirijski potvrđenih posljedica (npr. glavobolje, strah za vlastitu sigurnost ili sigurnost bližnjih). Od nastavnika koji su doživjeli barem jedan od analiziranih oblika nasilnog ponašanja, traženo je da označe što su od ponuđenih stanja, osjećaja ili poteškoća doživjeli na dihotomnim česticama (ne/da). Također su postavljena pitanja je li im zbog doživljenog nasilnog ponašanja bila potrebna stručna pomoć (liječnička ili druga stručna pomoć) (ne/da) te jesu li ikada zbog tih iskustava bili na bolovanju (ne/da).

5. poduzete aktivnosti nakon doživljenog nasilnog ponašanja

Nastavnicima koji su doživjeli neko nasilno ponašanje od učenika ili roditelja postavljena su dva pitanja. Prvo se odnosilo na to što su napravili nakon doživljenog nasilnog ponašanja (npr. razgovarao s bliskim osobama). Onima koji nisu prijavili događaj ravnatelju ili drugim službama, postavljeno je dodatno pitanje zašto to nisu napravili sa sedam ponuđenih odgovora (1. događaj me nije naročito uznemirio, 2. kolege bi mislili da sam preosjetljiv/a, 3. vjerovao/la sam da se radi o jednokratnom incidentu koji se neće ponoviti, 4. ništa se ne bi dogodilo da sam i prijavio/la, 5. samo bih sebi stvorio/la probleme, 6. bilo me sram, 7. bilo me strah) te ostavljena mogućnost dodavanja razloga koji nisu navedeni. Sudionici su mogli odabrati više ponuđenih odgovora.

6. mišljenje nastavnika o sigurnosti djelatnika srednjih škola

U sklopu mišljenja nastavnika o sigurnosti djelatnika srednjih škola, postavljena su tri pitanja. Prvo se odnosilo na vlastito mišljenje o tome vodi li se u njihovoj školi računa o sigurnosti nastavnika i drugih djelatnika. Drugo pitanje odnosilo se na mišljenje o tome pridaje li se sigurnosti djelatnika srednjih škola odgovarajuća pozornost na državnoj razini, dok se treće pitanje odnosilo na to koliko su nastavnici upoznati s propisima zaštite od nasilnog ponašanja učenika ili roditelja prema djelatnicima srednjih škola.

3.4. Način provođenja istraživanja i obrade podataka

Za provođenje istraživanja dobivena je suglasnost Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva znanosti i obrazovanja. Upitnik je postavljen u *online* formatu te je poslan poziv za sudjelovanje u istraživanju stručnim suradnicima u srednjim školama s molbom da ga prosljede nastavnicima. Poziv je

upućen i Udruzi srednjoškolskih ravnatelja s molbom da ga proslijede svojim članovima te na adrese pojedinačnih škola. Upitnik je bio aktivan u razdoblju od 15. ožujka do 17. travnja 2021. godine.

U obradi podataka korišteni su deskriptivna analiza, hi-kvadrat test i Mann-Whitney U test.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Rezultati se prikazuju prema postavljenim istraživačkim problemima, a na kraju svakog potpoglavlja predstavljeni su rezultati analize u odnosu na razlike s obzirom na rod nastavnika.

4.1. Životna prevalencija nasilnog ponašanja koje srednjoškolski nastavnici doživljavaju od učenika i roditelja

Tablica 1. sadrži deskriptivne podatke o nasilnim ponašanjima učenika kojima su nastavnici bili izloženi tijekom ukupnog radnog staža, a iz koje je razvidno da se najučestaliji oblici nasilnih ponašanja odnose na uvrede, pogrdne riječi ili omalovažavajuće nadimke, izmišljanje i širenje glasina te verbalne i neverbalne prijetnje. Različiti oblici fizičkog nasilja, kao i seksualnog uznemiravanja, relativno su najrjeđe zastupljeni. Rezultati o prevalenciji iskustva nekog oblika nasilnog ponašanja i najučestalijim oblicima u okvirima su rezultata drugih istraživanja i pregleda studija (npr. Badenes-Ribera i sur., 2022; Longobardi i sur., 2019; McMahan i sur., 2014) te svjedoče o relativno povoljnoj situaciji u smislu najmanje učestalosti fizičkog nasilja.

	N	%				M	SD
		0. nikada	1. jednom	2. više puta	3. često		
Uvrede ili pogrdne riječi ili omalovažavajući nadimci	606	50,8	22,3	25,7	1,2	0,77	0,873
Izmišljanje i širenje lažnih glasina o Vama	605	63,1	19,2	16,2	1,5	0,56	0,813
Stvaranje grupa mržnje prema Vama na društvenim mrežama	603	93,9	4,6	1,5	0,0	0,08	0,317
Ismijavanje ili vrijeđanje na temelju osobnih obilježja, vjere, nacionalnosti i sl.	604	85,4	6,8	7,6	0,2	0,23	0,581
Verbalne prijetnje (Vama ili bliskim osobama)	607	62,8	21,9	14,5	0,8	0,53	0,768
Neverbalne prijetnje (prijetnje gestama)	606	65,2	17,5	17,2	0,2	0,52	0,777
Namjerno uništavanje Vaše osobne imovine (pokretne ili nepokretne)	607	86,5	10,5	3,0	0,0	0,16	0,444
Prijetnja fizičkim nasiljem bez uporabe oružja/ predmeta (Vama ili bliskim osobama)	605	85,0	11,2	3,5	0,3	0,19	0,495

Prijetnja fizičkim nasiljem uz uporabu oružja/ predmeta	601	96,5	2,5	1,0	0,0	0,04	0,251
Fizičko nasilje bez uporabe oružja/predmeta	607	96,4	3,1	0,5	0,0	0,04	0,222
Fizičko nasilje uz uporabu oružja/predmeta	606	99,2	0,7	0,2	0,0	0,01	0,115
Uhođenje	605	93,2	4,1	2,5	0,2	0,10	0,383
Seksualno uznemiravanje	605	92,7	5,3	1,8	0,2	0,09	0,363

Tablica 1: Nasilna ponašanja učenika koja su nastavnici doživjeli tijekom ukupnog radnog staža

Za utvrđivanje razlika prema rodu nastavnika, varijable o nasilnim ponašanjima rekodirane su u dihotomne varijable (nasilno ponašanje nije doživljeno/nasilno ponašanje doživljeno) te su razlike provjerene hi-kvadrat testom. Utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika u tri od ukupno 13 analiziranih ponašanja (Tablica 2.). Nastavnice su češće od nastavnika u svom radnom stažu doživjele izmišljanje, širenje lažnih glasina o njima i neverbalne prijetnje (gestama), dok su nastavnici češće od nastavnica doživjeli stvaranje grupa mržnje na društvenim mrežama. Rodne razlike o vrsti doživljenog nasilja utvrđene su i u drugim istraživanjima (npr. Buonomo i sur., 2020; McMahon i sur., 2017) te je zasigurno riječ o temi koju bi valjalo dodatno istražiti.

varijabla	kategorija	%		Pearson	p
		nastavnica	nastavnik		
Izmišljanje i širenje lažnih glasina	da	38,8	28,6	4,115	,042
Neverbalne prijetnje (prijetnje gestama)	da	36,8	25,2	5,397	,020
Stvaranje grupa mržnje na društvenim mrežama	da	5,1	10,8	5,134	,023

Tablica 2: Nasilna ponašanja učenika koja su nastavnici doživjeli tijekom ukupnog radnog staža – razlike između nastavnica i nastavnika

Osim nasilnog ponašanja učenika, analizirana su i nasilna ponašanja roditelja kojima su nastavnici bili izloženi. Usporedba nasilnih ponašanja roditelja s nasilnim ponašanjima učenika upućuje na nižu razinu izloženosti nastavnika nasilnim ponašanjima roditelja. Najučestaliji oblici viktimizacije (Tablica 3.) odnose se na uvrede, pogrdne riječi ili omalovažavajuće nadimke, izmišljanje i širenje glasina te verbalne prijetnje. Nasilno ponašanje roditelja najrjeđe je imalo značajke fizičkog nasilja te seksualnog uznemiravanja, što je povoljan rezultat.

	N	%				M	SD
		0. nikada	1. jednom	2. više puta	3. često		
Uvrede ili pogrdne riječi ili omalovažavajući nadimci	606	70,6	19,5	9,9	0,0	,39	,661
Izmišljanje i širenje lažnih glasina o Vama	604	74,5	14,4	10,6	0,5	,37	,690
Stvaranje grupa mržnje prema Vama na društvenim mrežama	603	95,9	3,2	1,0	0,0	,05	,262

Ismijavanje ili vrijeđanje na temelju osobnih obilježja, vjere, nacionalnosti i sl.	605	94,0	3,3	2,5	0,2	,09	,374
Verbalne prijetnje (Vama ili bliskim osobama)	604	75,7	15,7	8,3	0,3	,33	,639
Neverbalne prijetnje (prijetnje gestama)	603	86,9	8,5	4,3	0,3	,18	,505
Namjerno uništavanje Vaše osobne imovine (pokretne ili nepokretne)	605	98,0	1,3	0,7	0,0	,03	,198
Prijetnja fizičkim nasiljem bez uporabe oružja/predmeta (Vama ili bliskim osobama)	606	93,4	5,3	1,3	0,0	,08	,315
Prijetnja fizičkim nasiljem uz uporabu oružja/predmeta	603	97,7	2,0	0,3	0,0	,03	,180
Fizičko nasilje bez uporabe oružja/predmeta	603	98,8	1,2	0,0	0,0	,01	,107
Fizičko nasilje uz uporabu oružja/predmeta	604	99,3	0,5	0,2	0,0	,01	,141
Uhođenje	601	95,3	3,2	1,3	0,2	,06	,310
Seksualno uznemiravanje	606	98,5	1,0	0,5	0,0	,02	,171

Tablica 3: Nasilna ponašanja roditelja koja su nastavnici doživjeli tijekom ukupnog radnog staža

Radi utvrđivanja razlika između nastavnika i nastavnica, varijable nasilnih ponašanja rekodirane su u dihotomne varijable (nasilno ponašanje nije doživljeno/nasilno ponašanje doživljeno) te je hi-kvadrat testom utvrđeno postojanje statistički značajne razlike između nastavnica i nastavnika u jednoj varijabli. Nastavnice su češće od nastavnika tijekom svog radnog staža doživjele uvrede ili pogrdne riječi ili omalovažavajuće nadimke (Tablica 4.).

varijabla	kategorija	%		Pearson	p
		nastavnica	nastavnik		
Uvrede, pogrdne riječi ili omalovažavajući nadimci	da	31,8	18,8	7,528	,006

Tablica 4: Nasilna ponašanja roditelja koja su nastavnici doživjeli tijekom ukupnog radnog staža – razlike između nastavnica i nastavnika

Osim podatka o izloženosti nastavnika svakom pojedinačnom obliku nasilnog ponašanja, zanimalo nas je i kolikom su broju nasilnih ponašanja nastavnici bili izloženi te su u tu svrhu zbrojeni dihotomizirani podaci za svih 13 varijabli. Deskriptivni pokazatelji u odnosu na nasilna ponašanja učenika pokazuju da su nastavnici prosječno bili izloženi dvjema vrstama nasilnih ponašanja ($m=2,279$; $n=588$; $SD=2,31$, raspon od 0 do 11) te jednom nasilnom ponašanju roditelja ($m=1,192$; $n=582$; $SD=1,86$, raspon od 0 do 11).

Mann-Whitneyevim U testom utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između nastavnica ($M=2,35$; $n=481$) i nastavnika ($M=1,97$; $n=107$) ($U=22081$; $p=,019$) u broju doživljenih oblika nasilnih ponašanja učenika, kao i roditelja ($M\check{Z}=1,25$; $n=473$; $MM=,96$; $n=108$; $U=21877$; $p=,010$). Nastavnice su u odnosu na nastavnike doživjele veći broj nasilnih ponašanja, kako od učenika tako i od roditelja.

4.2. Lokacija i percipirani povodi za nasilno ponašanje učenika i roditelja

Nasilna ponašanja učenika ili roditelja najčešće su realizirana na satu u učionici, pod odmorom na hodniku škole te u uredu (kabinetu, zbornici) nastavnika, a najrjeđe u školskoj dvorani ili na školskom igralištu (Tablica 5.). Nastavnicima je dana mogućnost upisati i druge odgovore koji nisu bili ponuđeni. Neki odgovori su: telefonom, preko interneta, ispred moje kuće, na ulici, preko društvenih mreža, na roditeljskim sastancima, individualnim razgovorima, u uredu ravnatelja i sl. Rezultati o lokacijama nasilnog ponašanja učenika ili roditelja upućuju na to da se ono najčešće događa u neposrednom kontaktu i interakcijama tijekom obrazovnog procesa i pedagoškog rada te moguće odražavaju situacijski karakter nasilnog ponašanja (trenutačna reakcija na doživljenu frustraciju ili proživljavanje neugodnih emocija).

U slučaju da ste od učenika ili roditelja doživjeli ijedno od prethodnih ponašanja, gdje se to dogodilo?	N	%			M	SD
		0. nije mi se dogodilo	1. jednom	2. više puta		
Na satu u učionici	575	61,4	25,0	13,6	,52	,722
Pod odmorom na hodniku škole	572	78,8	15,2	5,9	,27	,563
Ispred škole	571	86,5	10,3	3,2	,17	,450
U mom uredu/kabinetu/zbornici	574	82,9	12,7	4,4	,21	,506
U školskoj dvorani	568	97,4	1,8	0,9	,04	,227
Na školskom igralištu	571	97,2	2,1	0,7	,04	,219
Na parkiralištu škole	572	91,4	6,6	1,9	,10	,364
Na putu od škole do kuće	572	94,8	3,1	2,1	,07	,332

Tablica 5: Lokacija na kojoj su realizirana nasilna ponašanja

Radi provjere razlika u analiziranim okolnostima u odnosu na rod nastavnika, varijable su dihotomizirane (nasilno ponašanje nije doživljeno/nasilno ponašanje doživljeno) te je primijenjen hi-kvadrat test. Utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika u dvije varijable: na satu u učionici i u školskoj dvorani (Tablica 6.). Nastavnice su češće od nastavnika nasilno ponašanje doživjele na satu u učionici, a nastavnici su češće od nastavnica nasilno ponašanje doživjeli u školskoj dvorani. Nažalost, upitnik nije sadržavao podatke o nastavnim predmetima koje sudionici izvode te ne postoje informacije je li istraživanjem potencijalno bilo obuhvaćeno više nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture ili voditelja sportskih aktivnosti, a što je eventualno moglo utjecati na uočene razlike.

varijabla	kategorija	%		Pearson	p
		nastavnica	nastavnik		
Na satu u učionici	da	40,7	29,1	5,090	,024
U školskoj dvorani	da	1,7	6,5	7,622	,006

Tablica 6: Lokacija realiziranih nasilnih ponašanja – razlike između nastavnika i nastavnica

Nastavnicima koji su doživjeli bilo koji oblik nasilnog ponašanja učenika ili roditelja, postavljena su pitanja percipiranog povoda za takvo ponašanje. Nastavnici su traženi da za svaki ponuđeni povod označe koliko je često bio zastupljen u njihovu ukupnom iskustvu.

Kao najzastupljeniji povod nasilnog ponašanja učenika nastavnici su naveli želju za dokazivanjem pred drugim učenicima te nezadovoljstvo ocjenom (Tablica 7.), dok se kao najzastupljeniji povod nasilnog ponašanja roditelja navodi nezadovoljstvo postignutim uspjehom (ocjenom) djeteta (Tablica 8.), što je u skladu s usporedivim inozemnim spoznajama (npr. Čiuladienė i Račelytė, 2016). Razdoblje adolescencije obilježeno je brojnim i intenzivnim tjelesnim, psihološkim, emocionalnim i socijalnim promjenama, pri čemu vršnjačka grupa postaje sve dominantnija socijalizacijska skupina pa je potreba za pripadanjem i osiguravanjem statusa unutar nje jedno od važnijih obilježja te razvojne faze (Ferrer-Wreder i Kroger, 2020; Hendry i Kloep, 2012). Srednjoškolci nerijetko navedeno ostvaruju i rizičnim i neprihvatljivim oblicima ponašanja te se i tako mogu sagledati dobiveni rezultati. Također, nezadovoljstvo postignutim uspjehom (ocjenom) učenika kao percipiranim povodom nasilnog ponašanja prema nastavnicima može se promatrati i u kontekstu nalaza niza nacionalnih studija koje su se bavile obrazovnim aspiracijama i prilikama, ulogom školskog uspjeha na daljnji profesionalni razvoj i kvalitetu života, kao i na vlastitu dobrobit i mentalno zdravlje mlade osobe (npr., Jokić i sur., 2019; Vulić Prtorić i Lončarević, 2016), a čiji rezultati govore da se akademski i školski uspjeh trenutačno visoko vrednuju u hrvatskom društvu.

<i>Koji su, prema Vašem mišljenju, bili povodi za navedena ponašanja učenika?</i>	N	%				M	SD
		0. nikada	1. jednom	2. više puta	3. često		
Nezadovoljstvo ocjenom	513	48,3	26,5	21,6	3,5	,80	,896
Nezadovoljstvo aktivnostima na nastavi	512	73,8	14,8	10,7	0,6	,38	,698
Upućena kritika učeniku	516	53,7	27,1	18,2	1,0	,66	,804
Dosada	513	77,2	10,7	10,5	1,6	,36	,733
Želja za dokazivanjem pred drugim učenicima	510	50,6	23,3	20,6	5,5	,81	,947
Teškoće u svladavanju gradiva	508	67,9	14,4	15,2	2,6	,52	,841
Strah od reakcije na lošu ocjenu	511	79,3	8,2	11,0	1,6	,35	,736
Izrečena pedagoška mjera	510	73,5	17,5	8,4	0,6	,36	,660

Tablica 7: Percipirani povodi nasilnog ponašanja učenika

<i>Koji su, prema Vašem mišljenju, bili povodi za navedena ponašanja roditelja?</i>	N	%				M	SD
		0. nikada	1. jednom	2. više puta	3. često		
Nezadovoljstvo postignutim uspjehom (ocjenom) djeteta	500	56,6	24,2	15,6	3,6	,66	,868

Nezadovoljstvo Vašim postupcima prema djetetu	495	67,9	24,0	7,3	0,8	,41	,661
Kritika upućena djetetu	496	69,8	19,8	9,7	0,8	,42	,697
Izrečene pedagoške mjere djetetu	496	80,0	13,7	6,0	0,2	,26	,573

Tablica 8: Percipirani povodi nasilnog ponašanja roditelja

Hi-kvadrat testom na dihotomiziranim varijablama utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika u odnosu na rod nastavnika. Kod percipiranih povoda nasilnog ponašanja učenika utvrđene su razlike u dvije varijable: nezadovoljstvo ocjenom i upućena kritika učeniku (Tablica 9.). Nastavnice češće od nastavnika navode te povode nasilnog ponašanja učenika. U odnosu na nasilno ponašanje roditelja, utvrđena je statistički značajna razlika u varijabli nezadovoljstvo postignutim uspjehom (ocjenom) djeteta koju nastavnice češće od nastavnika navode kao percipirani povod (Tablica 9.). Dobivene rezultate bilo bi vrijedno dodatno istražiti korištenjem kvalitativnog pristupa kako bi se stekao dublji uvid u rodne razlike u percepciji povoda nasilnog ponašanja učenika i roditelja.

varijabla	kategorija	%		Pearson	p
		nastavnica	nastavnik		
Nezadovoljstvo ocjenom	da	54,5	38,0	8,207	,004
Upućena kritika učeniku	da	49,5	31,2	10,316	,001
Nezadovoljstvo postignutim uspjehom učenika	da	45,9	32,6	5,239	,022

Tablica 9: Percipirani povodi nasilnog ponašanja učenika i roditelja – razlike između nastavnica i nastavnika

4.3. Posljedice doživljenog nasilnog ponašanja

Nastavnicima je postavljeno pitanje jesu li zbog doživljenih nasilnih ponašanja doživjeli neke od ponuđenih osjećaja, stanja ili poteškoća. Najzastupljeniji osjećaji koje su nastavnice navodili su stres, razočaranje, osjećaj nezaštićenosti od sustava i ljutnja (Tablica 10.), što je sukladno s rezultatima inozemnih istraživanja i pregledima studija (npr. Anderman i sur., 2018; Peist i sur., 2020; Ribeiro i sur., 2022) pa se potvrđuju aktualne spoznaje o negativnim posljedicama nasilnog ponašanja, kako na intraindividualnoj tako i na interpersonalnoj te institucionalnoj razini.

Jeste li doživjeli sljedeće moguće osjećaje, stanja ili poteškoće zbog nasilnih ponašanja učenika ili roditelja?	N	% da
Strah za vlastitu sigurnost ili sigurnost bližnjih	528	24,4
Strah za sigurnost u budućnosti	528	19,9
Osjećaj ranjivosti	526	19,9
Promjene u spavanju (nesanica ili prekomjerno spavanje)	528	30,7
Promjene u ishrani (pretjerano ili suzdržavanje od uzimanja hrane)	527	18,0
Glavobolje	527	35,1

Pretjerani umor	525	41,3
Probavni problemi	524	24,0
Nekontrolirano plakanje	525	8,2
Tjeskoba	527	36,2
Iritabilnost	522	29,7
Tuga	527	40,6
Osjećaj krivnje	526	20,7
Stres	526	62,9
Ljutnja	524	53,8
Bijes	523	22,0
Razočaranje	524	60,5
Osjećaj nezaštićenosti od sustava	524	55,7

Tablica 10: Osjećaji, stanja ili poteškoće zbog nasilnih ponašanja učenika ili roditelja

Hi-kvadrat testom utvrđeno je postojanje razlika između nastavnica i nastavnika u sljedećim varijablama: strah za vlastitu sigurnost, osjećaj ranjivosti, glavobolje, probavni problemi, nekontrolirano plakanje, tjeskoba, tuga, stres, ljutnja, razočaranje i osjećaj nezaštićenosti od sustava (Tablica 11.). Nastavnice su znatno češće od nastavnika doživljavale sva navedena stanja, osjećaje ili poteškoće. Te razlike možda svjedoče o drugačijem značaju koji nastavnici i nastavnice pridaju istim oblicima nasilnog ponašanja, osobnim kapacitetima i mehanizmima nošenja, što bi svakako bilo vrijedno dodatno istražiti.

varijabla	kategorija	%		Pearson	p
		nastavnica	nastavnik		
Strah za vlastitu sigurnost	da	26,3	16,0	4,493	,034
Osjećaj ranjivosti	da	53,5	32,3	13,776	,000
Glavobolje	da	38,6	18,2	13,855	,000
Probavni problemi	da	26,0	14,1	5,859	,015
Nekontrolirano plakanje	da	9,5	2,2	5,504	,019
Tjeskoba	da	38,1	26,9	4,180	,041
Tuga	da	43,6	25,8	10,115	,001
Stres	da	66,9	44,1	17,057	,000
Ljutnja	da	55,8	44,1	4,230	,040
Razočaranje	da	63,9	44,7	11,872	,001
Osjećaj nezaštićenosti od sustava	da	58,5	42,6	7,962	,005

Tablica 11: Osjećaji, stanja ili poteškoće zbog nasilnih ponašanja učenika ili roditelja – razlike između nastavnica i nastavnika

U većini slučajeva (91,4%) nastavnicima nije bila potrebna stručna pomoć nakon doživljenih nasilnih ponašanja učenika ili roditelja te je samo 3,6% njih zbog toga bilo na bolovanju. Nisu utvrđene značajne razlike između nastavnica i nastavnika.

4.4. Poduzete aktivnosti nakon doživljenog nasilnog ponašanja

Nastavnicima je postavljeno pitanje koliko su često, nakon doživljenog nasilnog ponašanja učenika ili roditelja, poduzeli određene aktivnosti. Iz Tablice 12. razvidno je da su nastavnici najčešće o događaju razgovarali s kolegama i bliskim osobama, dok su najrjeđe prijavili događaj ravnatelju ili drugim nadležnim službama. Podatak o broju prijava gotovo je istovjetan onome koji navode Bounds i Jenkins (2016), što je moguće povezano s potrebom boljeg razumijevanja vlastitog iskustva u kontekstu iskustava drugih kolega i dobivanjem potpore bliskih osoba u emocionalno zahtjevnim situacijama te nevoljnošću formalnog reagiranja na događaj.

Jeste li ikada, nakon doživljenih nasilnih ponašanja učenika ili roditelja, napravili nešto od sljedećeg?	N	%			M	SD
		1. ne	2. jednom	3. više puta		
Razgovarao/la s bliskim osobama	467	27,4	29,6	43,0	2,16	,826
Razgovarao /la s kolegama	466	27,3	26,4	46,4	2,19	,837
Razgovarao/la s ravnateljem/icom škole	465	47,5	29,0	23,4	1,76	,808
Razgovarao/la s učenicom	466	38,4	23,4	38,2	2,0	,876
Razgovarao/la s roditeljima	465	49,9	22,4	27,7	1,78	,854
Prijavio/la ravnatelju/ici ili drugim nadležnim službama	464	46,1	34,1	19,8	1,74	,769

Tablica 12: Aktivnosti nakon doživljenog nasilnog ponašanja

Mann-Whiteyevim U testom utvrđeno je postojanje statistički značajnih razlika između nastavnica i nastavnika u svim analiziranim varijablama koje govore da su nastavnice češće od nastavnika o doživljenom nasilju: razgovarale s bliskim osobama, razgovarale s kolegama, razgovarale s ravnateljem škole, razgovarale s učenicom, razgovarale s roditeljima učenika te prijavile događaj ravnatelju ili drugim nadležnim službama (Tablica 13.). Češće prijavljivanje nasilja nastavnica nalazi i Alhija (2016) u izraelskom uzorku. Podaci o razgovoru nastavnica s bliskim osobama podudarni su nalazu Türküm (2011), no za razliku od sudionika ovog istraživanja, navedeni autor u turskom uzorku nalazi da nastavnici češće nego nastavnice traže podršku kolega, dok nastavnice u smislu podrške preferiraju svoje partnere/članove obitelji, što se možda može razumjeti u kontekstu kulturalnih razlika. I ti rezultati govore o potrebi provođenja dodatnih istraživanja (kvalitativnog karaktera) koja bi dala detaljniji uvid u uočene rodne razlike.

varijabla	nastavnice		nastavnici		U	p
	N	Md	N	Md		
Razgovor s bliskim osobama	383	2	83	1	11038	,000
Razgovor s kolegama	382	2	83	1	11095	,000
Razgovor s ravnateljem škole	382	2	82	1	13290	,020
Razgovor s učenicom	382	2	83	1	12742	,003

Razgovor s roditeljima učenika	381	2	83	1	12812	,003
Prijava događaja ravnatelju ili drugim službama	380	2	83	1	12310	,001

Tablica 13: Aktivnosti nakon doživljenog nasilnog ponašanja – razlike između nastavnica i nastavnika

Nastavnicima koji nisu prijavili događaj ravnatelju ili drugim nadležnim službama postavljeno je pitanje razloga neprijavlivanja s ponuđenim odgovorima i uputom da mogu označiti više odgovora. Na to je pitanje odgovorilo ukupno 49 nastavnika, koji su najčešće kao razlog neprijavlivanja navodili kako su vjerovali da je riječ o jednokratnom incidentu koji se neće ponoviti (55%), da bi time samo sebi stvorili probleme (42,8%), kako bi kolege mislili da su preosjetljivi (28,6%), kako se ništa ne bi dogodilo ni da su prijavili (28,6%) te da ih je bilo sram (18,4%) ili strah (10,2%). Vjerovanje da je riječ o jednokratnom incidentu svjedoči o pedagoškom pristupu nastavnika u percepciji nasilnog ponašanja, no podatak o tome da gotovo polovica sudionika smatra da bi time samo sebi stvorili probleme indikativan je i vrijedan buduće eksploracije jer na temelju dobivenog rezultata ne dobiva se jasna slika o tome na kakve eventualne probleme nastavnici misle.

4.5. Mišljenje nastavnika o sigurnosti djelatnika srednjih škola

Nastavnicima su postavljena tri pitanja o njihovim mišljenjima u odnosu na problem nasilja prema djelatnicima srednjih škola. Prvo pitanje odnosilo se na njihovo mišljenje o tome vodi li se u njihovoj školi računa o sigurnosti nastavnika i drugih djelatnika. Samo nešto više od polovice nastavnika (51,5%) smatra da se u njihovoj školi vodi dovoljno računa o sigurnosti nastavnika i drugih djelatnika, 39,6% smatra da se o tom pitanju donekle vodi računa, dok 8,9% smatra da se ne vodi računa o sigurnosti nastavnika i drugih djelatnika. Mann-Whitneyevim U testom nije utvrđeno postojanje razlika između nastavnica i nastavnika.

Drugo pitanje odnosilo se na mišljenje o tome pridaje li se sigurnosti djelatnika srednjih škola odgovarajuća pozornost na državnoj razini. Samo 9,9% nastavnika smatra da se tomu posvećuje odgovarajuća pozornost, 43% nastavnika smatra da se tom pitanju donekle posvećuje odgovarajuća pozornost, a 47,1% nastavnika smatra da se ne posvećuje odgovarajuća pozornost. Nisu utvrđene razlike između nastavnica i nastavnika.

Posljednjim pitanjem od nastavnika je traženo da odgovore o razini vlastite upoznatosti s propisima o zaštiti od nasilnog ponašanja učenika ili roditelja prema djelatnicima srednjih škola. Većina njih navodi da je donekle (56,3%) upoznato s propisima, manje od jedne trećine (29,2%) je upoznato, dok 14,5% nastavnika navodi kako nije upoznato s propisima o zaštiti od nasilnog ponašanja učenika ili roditelja prema djelatnicima srednjih škola. Ni u ovom pitanju nisu utvrđene razlike između nastavnica i nastavnika.

Rezultati pitanja o mišljenju sudionika o sigurnosti djelatnika srednjih škola vrijedna su povratna informacija koja bi odgojno-obrazovnom sustavu trebala poslužiti kao polazišna osnova za analizu postojećih propisa i upoznatosti nastavnika s tim.

5. ZAKLJUČAK

Cilj provedenog istraživanja bio je stjecanje uvida u opseg i značajke nasilnih ponašanja učenika i roditelja kojima su izloženi srednjoškolski nastavnici, kao i u posljedice i poduzete aktivnosti, dok se specifičan cilj odnosio na utvrđivanje razlika s obzirom na rod nastavnika.

Rezultati provedenog istraživanja mogu se sažeti na sljedeći način:

- Najčešća nasilna ponašanja koja su nastavnici doživjeli od učenika i roditelja jesu uvrede ili pogrдне riječi, omalovažavajući nadimci te izmišljanje i širenje lažnih glasina o njima.
- Nasilno ponašanje učenika najčešće je realizirano na satu u učionici.
- Najčešće percipiran povod nasilnog ponašanja učenika jest nezadovoljstvo ocjenom i želja za dokazivanjem pred drugim učenicima, dok je najčešće percipiran povod nasilnog ponašanja roditelja nezadovoljstvo postignutim uspjehom djeteta.
- Najzastupljeniji osjećaji kao posljedice doživljenog nasilja bili su stres, razočaranje, osjećaj nezaštićenosti od sustava i ljutnja. Većini nastavnika nije bila potrebna stručna pomoć niti su bili na bolovanju zbog doživljenog iskustva.
- Nastavnici su o doživljenom iskustvu najčešće razgovarali s kolegama i bliskim osobama.
- Nešto više od polovice nastavnika smatra da se u njihovoj školi vodi računa o sigurnosti nastavnika i drugih djelatnika, samo jedna desetina njih smatra kako se pitanju sigurnosti posvećuje odgovarajuća pozornost na državnoj razini, a samo je jedna trećina nastavnika upoznata s propisima zaštite od nasilnog ponašanja.
- Nastavnice su češće od nastavnika u svom radnom stažu doživjele izmišljanje i širenje lažnih glasina o njima te neverbalne prijetnje (gestama), dok su nastavnice češće od nastavnika doživjeli stvaranje grupa mržnje na društvenim mrežama.
- Nastavnice su češće od nastavnika tijekom svog radnog staža doživjele uvrede, pogrдне riječi ili omalovažavajuće nadimke.
- Nastavnice su, u odnosu na nastavnike, doživjele veći broj nasilnih ponašanja od učenika i roditelja.
- Nastavnice su češće od nastavnika nasilno ponašanje doživjele na satu u učionici, a nastavnici su češće od nastavnika nasilno ponašanje doživjeli u školskoj dvorani.
- Nastavnice češće od nastavnika kao povod nasilnog ponašanja učenika percipiraju nezadovoljstvo ocjenom i upućenu kritiku učeniku te kao povod nasilnog ponašanja roditelja nezadovoljstvo postignutim uspjehom (ocjenom) djeteta.
- Nastavnice su znatno češće od nastavnika zbog doživljenih nasilnih ponašanja doživjele strah za vlastitu sigurnost, osjećaj ranjivosti, glavobolje, probavne probleme, nekontrolirano plakanje, tjeskobu, tugu, stres, ljutnju, razočaranje i osjećaj nezaštićenosti od sustava.
- Nastavnice su češće od nastavnika o doživljenom nasilju o tome razgovarale s bliskim osobama, kolegama, ravnateljem škole, učenicom, roditeljima učenika te prijavile događaj ravnatelju ili drugim nadležnim službama.

Ograničenja istraživanja odnose se na način njegova provođenja (*online* format) i prigodni karakter uzorka te korištenje nevalidiranog mjernog instrumenta i metode samoiskaza, pri čemu čimbenike poput motivacije za sudjelovanje, iskrenosti u davanju odgovora, utjecaja proteka vremena i efekta dosjećanja doživljenih iskustava i sl. svakako treba uzeti u obzir prilikom sagledavanja, interpretacije i primjene dobivenih spoznaja. Nadalje, valja istaknuti da je istraživanjem obuhvaćeno tek 2,4% ukupne populacije srednjoškolskih nastavnika pa se dobiveni rezultati ne mogu generalizirati na cijelu populaciju, no ipak predstavljaju vrijedne indikatore. Dominantna zastupljenost nastavnica također nameće nužan oprez u donošenju zaključaka.

Rezultati provedenog istraživanja sukladni su s recentnim inozemnim spoznajama i dodatno potvrđuju aktualnost teme nasilja učenika i roditelja prema srednjoškolskim nastavnicima u nacionalnom kontekstu te upućuju na prisutnost tog fenomena u svakodnevnici odgojno-obrazovnih ustanova. Dobiveni rezultati svakako mogu poslužiti kao poticaj za daljnje znanstveno-istraživačke i stručne aktivnosti na mnogim razinama djelovanja. Korisno bi bilo provesti sveobuhvatnije istraživanje na reprezentativnom uzorku sudionika srednjih, ali i osnovnih škola te detaljnije analizirati zastupljene oblike nasilnog ponašanja, povezana ključna obilježja i rodne razlike, a potom na temelju periodičnih nacionalnih studija pratiti stanje i trendove. Nadalje, bilo bi vrijedno istraživanja kvantitativnog pristupa dopuniti i onima kvalitativnim kako bi se bolje razumjela važnost dobivenih rezultata te stekli dublji uvidi u iskustva i percepciju nastavnika. Također, bilo bi vrijedno u sljedeća istraživanja kao sudionike uključiti i same učenike i njihove roditelje kako bi se dobila cjelovitija slika o problemu nasilnog ponašanja prema odgojno-obrazovnim djelatnicima. Dobiveni rezultati upućuju na važnost dovođenja ove relevantne teme na dnevni red javnih politika, posebice u kontekstu analize stanja, učinkovitosti i unapređivanja legislativnih akata i protokola postupanja usmjerenih zaštititi zaposlenika školskih ustanova, no i senzibiliziranja opće i stručne javnosti o ovome fenomenu radi daljnjeg razvoja filozofije nenasilja u hrvatskom društvu. Praktične implikacije provedenog istraživanja ogledaju se u mogućnosti korištenja dobivenih rezultata u okviru odgojno-obrazovnog sustava, na razini srednjih i osnovnih škola, odnosno u propitivanju važnosti ove teme, kao i utvrđivanja potreba za razvojem i provedbom određenih preventivnih intervencija namijenjenih učenicima, roditeljima i nastavnicima (primjerice, na području izgradnje pozitivne klime i kulture škole kao zajednice, uspostavljanja kvalitetnih i suradničkih odnosa, socijalno-emocionalnog opismenjavanja i primjerenog ((nenasilnog)) rješavanja sukoba, brige o osobnoj dobrobiti i mentalnom zdravlju te spremnosti na traženje zaštite, stručne pomoći i podrške u situacijama izloženosti viktimizaciji i neprimjerenim oblicima ponašanja).

LITERATURA

1. Acquadro, M. D., Begotti, T. (2020). *A Circle of Violence: Are Burnout, Disengagement and Self-Efficacy in Non-University Teacher Victims of Workplace Violence New and Emergent Risks?*. Applied Sciences, 10(13), 4595.
2. Alhija, F. N. A. (2015). *Teacher Stress and Coping: The Role of Personal and Job Characteristics*. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 185(13), 374–380.

3. Anderman, E. M., Eseplage, D. L., Reddy, L. A., McMahon, S. D., Martnez, A., Lane, K. L., Reynolds, C., Paul, N. (2018). *Teachers' reactions to experience of violence: an attributional analysis*. *Social Psychology of Education*, 21, 621–653.
4. Badenes-Ribera, L., Fabris, M., A., Martinez, A., McMahon, S. D., Longobardi, C. (2022). *Prevalence of Parental Violence Toward Teachers: A Meta-Analysis*. *Violence and Victims*, 37(3), 348–366.
5. Bass, B. I., Cigularov, K. P., Chen, P. Y. Henry, K. L., Tomazic, R. G., Li, Y. (2016). *The effects of student violence against school employees on employee burnout and work engagement: The roles of perceived school unsafety and transformational leadership*. *International Journal of Stress Management*, 23(3), 318–336.
6. Bauer, J., Unterbrink, T., Hack, A., Pfeifer, R., Buhl-Griesshaber, V., Müller, U., Wesche, H., Frommhold, M., Seibt, R., Scheuch, K. (2007). *Working conditions, adverse events and mental health problems in a sample of 949 German teachers*. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 80, 442–449.
7. Berlanda, S., Fraizzoli M., de Cordova, F., Pedrazza, M. (2019). *Psychosocial Risks and Violence Against Teachers. Is It Possible to Promote Well-Being at Work?*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(22), 4439.
8. Bounds, C., Jenkins, L. N. (2016). *Teacher-directed violence in relation to social support and work stress*. *Contemporary School Psychology*, 20(4), 336–344.
9. Buonomo, I., Fiorilli, C., Romano, L., Benevene, P. (2020). *The Roles of Work-Life Conflict and Gender in the Relationship between Workplace Bullying and Personal Burnout. A Study on Italian School Principals*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 8745.
10. Burke, J. D., Pardini, D. A., Loeber, R. (2008). *Reciprocal relationships between parenting behavior and disruptive psychopathology from childhood through adolescence*. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36(5), 679–692.
11. Chen, J. K., Astor, R. (2009). *Students' reports of violence against teachers in Taiwanese schools*. *Journal of School Violence*, 8(1), 2–17.
12. Chirico, F., Capitanelli, I., Bollo, M., Ferrari, G., Acquadro Maran, D. (2021). *Association between workplace violence and burnout syndrome among schoolteachers: A systematic review*. *Journal of Health and Social Sciences*, 6(2), 187–208.
13. Čiuladienė, G., Racelyte, D. (2016). *Perceived unfairness in teacher-student conflict situations: students' point of view*. *Polish Journal of Applied Psychology*, 14(1), 49–66.
14. Curran, F. C., Viano, S. L., Fisher, B. W. (2019). *Teacher victimization, turnover, and contextual factors promoting resilience*. *Journal of School Violence*, 18(1), 21–38.
15. De Cordova, F., Berlanda, S., Pedrazza, M., Fraizzoli, M. (2019). *Violence at school and the well-being of teachers. The importance of positive relationships*. *Frontiers in Psychology*, 10, 1807.
16. DZS (2021). Priopćenje: Srednje škole kraj školske godine 2019./2020. i početak školske godine 2020./21. Državni zavod za statistiku. URL: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9956> (16. 11. 2022.).
17. Dzuka, J., Dalbert, C. (2007). *Student violence against teachers: Teachers's well-being and the belief in a just world*. *European Psychologist*, 12(4), 253–260.
18. Espelage, D., Anderman, E. M., Brown, V. E., Jones, A., Lane, K. L., McMahon, S. D., Reddy, L. A., Reynolds, C. R. (2013). *Understanding and preventing violence against teachers: Recommendations for a national research, practice, and policy agenda*. *American Psychologist*, 68(2), 75–87.

19. Evans, S. W., Schultz, B. K. White, L. C. Brady, C., Sibley, M. H., Van Eck, K. (2009). *A school-based organization intervention for young adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder*. *School Mental Health*, 1(2), 78–88.
20. Ferrer-Wreder, L. A. i Kroger, J. (2020). *Identity in adolescence: The balance between self and other*. Routledge Taylor & Francis Group.
21. Fogelgarn, R., Burns, E. A., Billett, P. (2019). *Teacher-Targeted Bullying and Harassment in Australian Schools: A Challenge to Teacher Professionalism. Professionalism and Teacher Education: Voices from Policy and Practice*. Singapur: Springer Singapore.
22. Galand, B., Lecocq, C., Philippot, P. (2007). *School violence and teacher professional disengagement*. *British Journal of Educational Psychology*, 77(2), 465–477.
23. Gallagher, E. (2008). *Children's violence to parents: A critical literature review*. Diplomski rad. Monash University, Melbourne, Australia.
24. Gerberich, S. G., Nachreiner, N. M., Ryan, A. D., Church, T. R., McGovern, P. M., Geisser, M. S., Mongin, S. J., Watt, G. D., Feda, D. M., Sage, S. K., Pinder, E. D. (2011). *Violence against educators: a population-based study*. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 53(3), 294–302.
25. Gluschkoff, K., Elovainio, M., Hintsala, T., Pentti, J., Salo, P., Kivimäki, M., Vahtera, J. (2017). *Organisational justice protects against the negative effect of workplace violence on teachers' sleep: a longitudinal cohort study*. *Occupational and environmental medicine*, 74(7), 511–516.
26. Hendry, L. B. i Kloep, M. (2012). *Adolescence and Adulthood: Transitions and Transformations*. Red Globe Press.
27. Jokić, B., Ristić Dedić, Z., Erceg, I., Košutić, I., Kuterovac Jagodić, G., Marušić, I., Matić Bojić, J. i Šabić, J. (2019). *Obrazovanje kao cilj, želja i nada – Završno izvješće znanstveno-istraživačkog projekta Obrazovne aspiracije učenika u prijelaznim razdobljima hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja: priroda, odrednice i promjene (COBRAS)*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
28. Kapa, R., Gimbert, B. (2018). *Job satisfaction, school rule enforcement, and teacher victimization*. *School Effectiveness and School Improvement*, 29(1), 150–168.
29. Kauppi, T., Pörhölä, M. (2012). *Teachers bullied by students: forms of bullying and perpetrator characteristics*. *Violence and victims*, 27(3), 396–413.
30. Kelly, B. C., Vuolo, M., Marin, A. C. (2017). *Multiple dimensions of peer effects and deviance: The case of prescription drug misuse among young adults*. *Socius*, 3, 1–18.
31. Khoury-Kassabri, M., Astor, R. A., Benbenishty, R. (2009). *Middle Eastern adolescents' perpetration of school violence against peers and teachers: a cross-cultural and ecological analysis*. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(1), 159–182.
32. Kondrasuk, J. N., Greene, T. G., Waggoner, J., Edwards, K., Nayak-Rhodes, A. (2005). *Violence affecting school employees*. *Education*, 125(4), 638–647.
33. Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., Lozano, R. i sur. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495> (8. 2. 2023.).
34. Ljubin Golub, T., Olčar, D., Bezak, S. (2016). *Zadovoljstvo učitelja poslom: uloga agresivnog učeničkog ponašanja i učiteljske povezanosti s učenicima*. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 157(4), 437–458.
35. Lokmić, M., Opić, S., Bilić, V. (2013). *Violence against teachers – rule or exception?*. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 1(2), 6–15.

36. Longobardi, C., Badenes-Ribera, L., Fabris, M. A., Martinez, A., McMahon, S. D. (2019). *Prevalence of student violence against teachers: A meta-analysis*. *Psychology of Violence*, 9(6), 596–610.
37. Lowe, E., Picknoll, D., Chivers, P., Farrington, F., Rycroft, P. (2020). *Teacher-directed violence by students in Western Australia: An exploratory study*. *Issues in Educational Research*, 30(1), 187–202.
38. Marčinković, A. (2018). *Nekorektno i nasilno ponašanje nad učiteljima*. Diplomski rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
39. Martinez A., McMahon S. D., Espelage D., Anderman, E. M., Reddy L. A., Sanchez, B. (2016). *Teachers' experiences with multiple victimization: Identifying demographic, cognitive, and contextual correlates*. *Journal of School Violence*, 15(4), 387–405.
40. McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., Anderman, E. M., Reynolds, C. R., Jones, A., Brown, V. (2014). *Violence directed against teachers: Results from a national survey*. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753–766.
41. McMahon, S. D., Reaves, S., McConnell, E. A., Peist, E., Ruiz, L., APA Task Force on Classroom Violence Directed Against Teachers (2017). *The ecology of teachers' experience with violence and lack of administrative support*. *American Journal of Community Psychology*, 60(3-4), 502–515.
42. McMahon, S. D., Cafaro, C. L., Bare, K., Zinter, K. E., Murillo, Y. G., Lynch, G., Anderman, E. M., Espelage, D. L., Reddy, L. A., Subotnik, R. (2022). *Rates and Types of Student Aggression against Teachers: A Comparative Analysis of U.S. Elementary, Middle, and High Schools*. *Social Psychology of Education*, 25, 767–792.
43. Melanda, F. N., dos Santos, H. G., Urbano, M. R., de Carvalho, W. O., González, A. D., Mesas, A. E., de Andrade, S. M. (2020). *Poor relationships and physical violence at school are associated with more forms of psychological violence among Brazilian teachers: a cross-sectional study*. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(5-6), 1294–1310.
44. Melanda, F. N., Salvagioni, D. A. J., Mesas, A. E., González, A. D., Henrique, P., Cerqueira, R., Alencar, G. P., de Andrade, S. M. (2021). *Cross-sectional and longitudinal relationships between psychological violence and teacher burnout*. *Int Arch Occup Environ Health*, 94, 1211–1221.
45. Moon, B., McCluskey, J. (2016). *School-based victimization of teachers in Korea: focusing on individual and school characteristics*. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(7), 1340–1361.
46. Moon, B., McCluskey, J. (2018). *An Exploratory Study of Violence and Aggression Against Teachers in Middle and High Schools: Prevalence, Predictors, and Negative Consequences*. *Journal of School Violence*, 19(2), 1–16.
47. Moon, B., McCluskey, J., Morash, M. (2019). *Aggression against middle and high school teachers: Duration of victimization and its negative impacts*. *Aggressive Behavior*, 45(5), 517–526.
48. Moon, B., Morash, M., Jang, J. O., Jeong, S. (2015). *Violence against teachers in South Korea: Negative consequences and factors leading to emotional distress*. *Violence and Victims*, 30(2), 279–292.
49. Moon, B., Morash, M., McCluskey, J. (2021). *Student Violence Directed Against Teachers: Victimized Teachers' Reports to School Officials and Satisfaction With School Responses*. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), 1–20.

50. Müller, M., Debak, D. (2021). *Zastupljenost nasilja nad nastavnicima: Primjer istraživanja u Republici Hrvatskoj*. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 76(3), 327–339.
51. Melanda, F., Sant'Anna, F., Santos, H., Andrade, S., Mesas, A., González, A. (2014). *Characteristics of school violence in Brazil: A systematic review of quantitative studies*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 3435–3439.
52. Pavičić Vukičević, J., Prpić, M., Korda, M. (2020). *Respect for Teachers in Relation to Student Violence against Teachers*. *Croatian Journal of Education*, 22(4), 1199–1225.
53. Peist, E., McMahon, S. D., Davis, J. O., Keys, C. B. (2020). *Teacher turnover in the context of teacher-directed violence: An empowerment lens*. *Journal of School Violence*, 19(4), 553–565.
54. Prpić, M. (2018). *Nasilno ponašanje učenika prema nastavnicima u relaciji sa školskom klimom*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Zagreb.
55. Reddy, L. A., Espelage, D. L., Anderman, E. M., Kanrich, J., McMahon, S. D. (2018). *Addressing violence against educators through measurement and research*. *Aggression and Violent Behavior*, 42, 9–28.
56. Reddy, L. A., Espelage, D., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Lane, L. K. L., Brown, V., Evanell Reynolds, C. R., Jones, A., Kanrich, J. (2013). *Violence against teachers: Case studies from the APA Task Force*. *International Journal of School and Educational Psychology*, 1(4), 231–245.
57. Reio, T. G., Reio, S. M. (2011). *Workplace incivility in schools*. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology* 2(1), 23–35.
58. Ribeiro, B. M., Martins, J. T., Moreira, A. A., Galdino, M. J., Lourenço, M. C., Dalri, R. C. (2022). *Association between burnout syndrom and workplace violence in teachers*. *Acta Paul Enferm*, 36, 1–8.
59. Riley, P. (2019). *The Australian principal occupational health, safety, and wellbeing survey 2018 data*. Australian Catholic University, Institute for Positive Psychology and Education, Faculty of Education and Art, Victoria, Australija. URL: https://www.principalhealth.org/reports/2018_AU_Final_Report.pdf (8. 2. 2023.).
60. Russo, A., Milić, R., Knežević, B., Mulić, R., Mustajbegović, J. (2008). *Harassment in workplace among school teachers: development of a survey*. *Croatian Medical Journal*, 49(4), 545–552.
61. Shernoff, E. S., Mehta, T. G., Atkins, M. S., Torf, R., Spencer, J. (2011). *A qualitative study of the sources and impact of stress among urban teachers*. *School Mental Health: A Multidisciplinary Research and Practice Journal*, 3(2), 59–69.
62. Soares, M., Machado, L. (2014). *Violence against teachers: speeches from brazilian's digital media*. *Problems of Education in the 21st Century*, 58(1), 144–151.
63. Steffgen, G., Ewen, N. (2007). *Teachers as victims of school violence. The influence of strain and school culture*. *International Journal on Violence and Schools*, 3, 81–93.
64. Šargač, H. (2020). *Nasilje učenika nad nastavnicima*. Diplomski rad. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka.
65. Terzoudi, T. (2020). *Violence Against Teachers in Sweden: The hidden side of School Violence*. Diplomski rad. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Criminology.
66. Türküm, A. S. (2011). *Social supports preferred by the teachers when facing school violence*. *Children and Youth Services Review*, 33(5), 644–650.

67. Vulić Prtorić, A. i Lončarević, I. (2016). *Školski uspjeh i mentalno zdravlje: Od relacija do intervencija*. Napredak, 157(3), 301–324.
68. Wilson, C. M., Douglas, K. S., Lyon, D. R. (2011). *Violence against teachers: prevalence and consequences*. Journal of Interpersonal Violence, 26(12), 2353–2371.
69. Woudstra, M. H., van Rensburg, E. J., Visser, M., Jordaan, J. (2018). *Learner-to-teacher bullying as a potential factor influencing teachers' mental health*. South African Journal of Education, 38(1), 1–10.
70. Yang, C., Jenkins, L., Fredrick, S., Chen, C., Xie, J. S., Nickerson, A. (2019). *Teacher victimization by students in China: A multilevel analysis*. Aggressive Behavior, 45(2), 169–180.

Abstract

Sanja Radić Bursać*, Irma Kovčo Vukadin, Rea Rattinger*****

Students' and Parents' Violence Against Secondary School Teachers: Prevalence and Basic Characteristics

School facilities provide an important socialization environment and contribute to positive developmental outcomes for students. Violence against teachers (by students or their parents) is increasingly the focus of scholars and practitioners. The aim of this study was to determine the prevalence and nature of students' and their parents' violent behavior toward teachers, as well as consequences and teacher activities afterwards. Specific aim was to test differences regarding teachers' gender.

Secondary school teachers in Croatia (N=607) participated in the study. During their professional experience, participants most frequently experienced insults, name-calling, or derogatory nicknames from students during class, and their parents. Participants reported students' desire to prove themselves to other students and dissatisfaction with their grade as the most common reasons for violent student behavior. Participants most often experienced stress due to violent behavior, and the majority did not seek professional help or take sick leave due to such experiences. Less than one-third of participants are familiar with regulations on protection against violent behavior, slightly more than half believe their school provides for the safety of teachers and other staff, and only one-tenth of participants believe the issue of staff safety in secondary schools receives enough attention at the state level. The survey found statistically significant differences between male and female teachers in the forms of violent behavior experienced, the circumstances and perceived causes and consequences, and the activities undertaken following the violent behavior experienced.

Key words: violent behavior, students, parents, teachers, secondary school, Croatia.

* Sanja Radić, social educator, expert associate in science and higher education at the Teaching and Clinical Centre of the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences at the University of Zagreb.

** Prof. Irma Kovčo Vukadin, Ph. D., full professor at Department of Criminology of the Faculty of Education and Rehabilitation Sciences at the University of Zagreb.

*** Rea Rattinger, M. Sc. Paed. Soc., expert associate at Vladimir Deščak Elementary School, Novaki, Sveta Nedelja.